

Tribunal

glasnik svobodne družbe

Ne boj se narediti velikega koraka, ko je ta na vidiku. Brezna se ne da prečkati z dvema majhnima korakoma.

David Lloyd George

Iz vsebine

EKSKLUZIVNO!

Intervju z dr. Barbaro Kolm o pomenu think tankov za svobodnejša gospodarstva in intervju s svetovno znanim reformatorjem pokojninskih sistemov, dr. Joséjem Piñero, očetom reformiranja pokojninskih sistemov sprotnih izplačil v sisteme zasebnih računov. Model je v različnih oblikah vpeljalo že 30 držav. *Intervjuja najdete na straneh 4-6.*

Matjaž Steinbacher

HUD UDAREC SVOBODNIM TRGOM V EVROPI

Microsoft je kaznovan, ker je preveč uspešen. Novo nedopustno obnašanje povsem vase zagledanih evropskih birokratov. *Več na straneh 2-4.*

Lisa Markham

MORALNI HAZARD

Poznavalka finančnih trgov iz Chica posebej za Tribunal odgovarja, zakaj ameriška centralna banka nedavno ne bi smela znižati obrestnih mer. *Preberite na straneh 9-10.*

Matej Steinbacher

TRIBUNALOVO OKO

DeSUS bi rad imel namesto sekretarja člana uprave podjetja v državni lasti. Nezaslišana vehe-menca. *Preberite na straneh 12-13.*

Ken Schoolland

PREREKANJE O KNJIGAH

Privoščite svojemu otroku raje knjigo ali sladkarije? *Dogodivščine se nadaljujejo na straneh 13-14.*

Bo časovna bomba upokojevanja ogrozila Euro?

V Evropi se prebivalstvo stara, njegovo število pa upada. Trend, ki bi se ga s skrbnostjo lahko spretno upravljalo, pa z visečim dolgom do bodočih upokojeencev, ki jih povzroča javni pay-as-you-go sistem, in trenutno znaša že 200 odstotkov BDP-ja v Franciji in Italiji in več kot 150 odstotkov BDP-ja v Nemčiji, grozi, da se bo sprevrgel v katastrofo. Razmere so še posebej kritične v kontinentalnem delu Evrope, kjer so zahtevane pravice ljudi zelo močno usidrane v kulturo države blaginje.

Evropska Komisija je pred kratkim objavila, da »obstaja nevarnost pojava nevzdržnih javnih financ v skoraj polovici držav Evropske unije. Belgija, Nemčija, Grčija, Španija, Francija, Italija, Avstrija in Portugalska so na tej črni listi.« Komisar EU za monetarne zadeve je še posvaril: »Na vidiku je odprt le še omejen nabor možnosti, da države uredijo svoje javne finance, preden se v letu 2010 njihovi proračuni ujamejo v past staranja prebivalstva.« (*EUobserver*, 21. maj 2003)... *Nadaljevanje na straneh 6-8.*

DOBRI STARI ČASI v. MOŽNOST IZBIRE

Slovenija - 1980	Slovenija - 2000
<p>FIČKO</p> <p>ZASTAVA 101 ŠKODA 1000MB RENAULT 4 IN NEKAJ RUSKIH AVTOMOBILOV</p>	 <p>FORD MITSUBISHI PEUGEOT SUZUKI ALFA LANDROVER HYUNDAI CITROEN AUDI SUBARU FERRARI OPEL TOYOTA SAAB JAGUAR DAEWOO BMW SKODA MG MERCEDES VOLVO FIAT HONDA NISSAN VW MAZDA PORSCHE RENAULT ROLLS ROYCE BENTLEY & AMERIŠKI AVTOMOBILI</p>
DOSTAVA 2 LETI ??	DOSTAVA 2 TEDNA !!

Heitler

SVOBODA NAGRAJUJE !

Predsedniške volitve

Pred kratkim se je tudi uradno začela predvolilna kampanja za bližajoče se predsedniške volitve. Tako nas bodo različni kandidati vse do predvolilne sobote, 20. oktobra, na različne načine prepričevali, da je dobro glas nameniti ravno njim. Če bi tiste z realnimi možnostmi za uspeh vprašali, naj nam nekoliko natančneje povedo, zakaj glasovati za njih, bi verjetno naleteli na precej pestro paleto odgovorov... *Nadaljevanje na straneh 10-12.*

Hud udarec svobodnim trgom v Evropi

piše: **Matjaž Steinbacher**

V ponedeljek, 17. septembra 2007, je prvostopenjsko sodišče v Bruslju potrdilo kazen v višini 479 milijonov evrov, ki jo je leta 2004 Evropska Komisija naložila Microsoftu zaradi domnevne zlorabe prevladujočega položaja na trgu operacijskih sistemov. Čeprav izrek sodbe mnogim Evropejcem verjetno simbolizira zmago »pravice nad multinacionalkami«, gre dejansko za dejanje skrajnega gospodarskega šovinizma in zavisti, uperjene proti tehnološko najbolj superiornemu in posledično najuspešnejšemu podjetju. Posredno ali neposredno je Microsoft s svojimi izdelki do sedaj kakovost življenja ljudi prestavil na povsem drugo, informacijsko, raven, v življenje ljudi je prinesel mnogo poenostavitev, brez katerih si življenja danes sploh ne moremo več predstavljati, rešil na milijone življenj, odprl na milijone poslovnih priložnosti ipd. Sodba pomeni tudi hud udarec svobodnim trgom, svobodnemu podjetništvu, kakor tudi hud udarec integriteti vsakega posameznika, tj. uporabi njegovega znanja v produktivne namene in patentni zaščiti ter trženja tega znanja. To pa predstavlja velik korak nazaj.

Kaj natančno je bilo v ozadju procesa proti Microsoftu, verjetno ne bomo nikoli izvedeli, saj je težko verjeti, da lahko na videz tako nepomemben pripomoček operacijskega sistema Windows, kot je predvajalnik Media Player, podjetju naloži tolikšno kazen. Ker Microsoft tega kupcem Windowsov ponuja že v paketu, bi naj po mnenju Komisije bil onemogočen razvoj drugih predvajalnikov, predvsem RealPlayerja. Drugi del sodbe se nanaša na razkritje tistega dela kode Windowsov svojim konkurentom, ki bi omogočil, da bi ti lahko na učinkovit način prilagodili svoje programe, ki bi s tem postali kompatibilni s programi Microsofta. Poenostavljeno to pomeni, da mora Microsoft sam spodbujati nastanek konkurence in s tem vplivati na zmanjševanje svoje dobičkonosnosti. Zahtevati to od nekoga pa je skrajno nedopustno.

Da gre pri vsem skupaj za dejanje gospodarskega šovinizma, prepletenega z zavistjo, je mogoče razbrati iz besed komisarke za konkurenčnost, Neelie Kroes. Ta je na besede višjega ameriškega uradnika, ki je sodbo označil kot skrajno nedopustno, odločno odgovorila, da si želi, da bi se tržni delež operacijskega sistema Windows iz trenutnih 90 odstotkov znižal na približno 50 odstotkov. S tem je zgolj potrdila, da gre pri vsem tem za več kot očitno nasprotovanje Microsoftu, kot najuspešnejšemu in tehnološko superiornemu podjetju na svetu. Morda pa je s tem tudi nakazala, da se bodo tožbe proti Microsoftu v

Evropski uniji nadaljevale tudi v prihodnje.

Medtem ko se besedni dvoboj med ameriškimi in evropskimi birokrati nadaljuje, je jasno, da so argumenti povsem na strani Američanov. Zakaj? Kot se je izrazil Thomas Barnett, direktor protimonopolnega oddelka pri ameriškem pravosodnem ministrstvu, se s protimonopolnimi zakoni štiti potrošnike tako, da se zaščiti konkurenco in ne konkurente. Svobodno konkurenco, ki prinaša napredek, pa zagotavljajo samo načela svobodnih trgov. Torej je treba štiti načela svobodnih trgov. Pri tem sta prost vstop v panogo in patentna zaščita avtorskih pravic tista dejavnika, ki podjetjem zagotavljata oster konkurenčni boj, v katerem ta med seboj tekmujejo, kdo bo uspešneje zadovoljil potrebe potrošnikov, potrošnikom pa prinašata najvišjo kakovost in nizke cene. Tisto podjetje, ki bo pri tem najuspešnejše, bo nagrajeno z dobičkom, tisto, ki bo pri tem manj uspešno, z manjšim dobičkom, neuspešno podjetje pa bo utrpelo izgubo. Pri tem je samo dobičkonosnost podjetij pokazatelj, kdo ljudem na najbolj učinkovit način ponuja izdelke in storitve, ki obenem na najbolj učinkovit način zadovoljujejo njihove potrebe.

In spoštovanje tega zlatega pravila svobodnih trgov velja za vsa podjetja v panogi, tudi za trenutno najmočnejše.

S takšnimi sodbami proti najuspešnejšim podjetjem, kot smo ji bili priča v ponedeljek, pa se, pod pretvezo varovanja konkurenčnosti in zaščite

potrošnikov, konkurenčni boj dejansko ovira, podjetjem in njihovim strokovnjakom se jemlje motivacija za nove iznajdbe. Vse skupaj pa gre na škodo podjetij in potrošnikov. V sebi pa takšne obsodbe skrivajo tudi mnogo nevarnejšo vsebino. To pa je podjetniška samokontrola. Ker podjetniki ne morejo vedeti vnaprej, ali bo določen njihov ukrep kasneje opredeljen za nezakonitega in ogrobljen, se lahko zgodi, da določene ideje preventivno ne izvedejo. Ta pa povzroča stroške, ki jih na račun manjšega dobička lahko utrpijo podjetniki in njihovi lastniki ter stroške, ki jih na račun nižje kakovosti in višje cene utrpijo potrošniki. Primer Windowsov to nazorno pokaže. Z vgrajenim multimedijem predvajalnikom je bila z nakupom operacijskega sistema potrošnikom zadovoljena ena dodatna potreba, tj. potreba po poslušanju glasbe in predvajanju videa. Z razvojem Windowsov imamo potrošniki na voljo še mnogo drugih programov, ki njegovo uporabo delajo uporabnikom zelo prijazno. To pomeni, da je bila kakovost izdelka, ki so ga kupili višja, stroški iskanja multimedijskega predvajalnika pa odpravljeni. Seveda imajo tisti, ki niso zadovoljni z uporabo Microsoftovega

“Sodba pomeni hud udarec svobodnim trgom ... to pa predstavlja velik korak nazaj.”

predvajalnika, še vedno možnost, da si poiščejo katerega od konkurence. Poglejte samo, koliko dodatne opreme imajo danes vgrajeni avtomobili in zamislite si, kako bi se počutili, če bi morali posebej kupiti ABS napravo, pa servo volan, pa električna stekla, pa radio, pa varnostne blazine itd., z argumentom zagotavljanja konkurenčnosti drugih proizvajalcev, ki ne proizvajajo določenih dodatnih delov za proizvajalce posameznih avtomobilov. Tako kot vsi ti našeti pripomočki sodijo med dodatno opremo avtomobila, ki njegovemu lastniku lajšajo vožnjo in jo delajo varnejšo, tako tudi vsi ti pripomočki Windowsov, kot je Media Player, spadajo med »dodatno opremo« računalniškega sistema in naredijo uporabo računalnikov uporabnikom prijaznejšo. V obeh primerih je pomemben prost vstop v panogo, potem pa kupci »povedo«, katera podjetja bodo uspešna.

V celotni zgodbi okrog Microsofta se v bistvu izpostavlja problem varovanja lastninskih pravic in pravice uporabe svojega znanja, ki izhaja iz tega. Po drugi strani pa sodba slika zelo negativen odnos ljudi do uspešnih posameznikov, ki ga lahko opišemo preko zavisti in pohlepa ljudi po nečem tujem, tj. delitvi bogastva, ki ga proizvede znanje posameznikov.

Poglejmo najprej, zakaj so lastninske pravice tako pomembne? Patenti predstavljajo implementacijo človekovega znanja, ki jo predstavlja neka izvirna ideja. S tem ščitijo prispevek človekovega razuma v njegovi najčistejši obliki. Tako kot jablana rodi jabolka in ta jabolka pripadajo jablani, tako človek s svojim razumom proizvaja ideje, s čimer posameznik postane tudi njihov lastnik. In to z vsemi koristmi, ki mu jih lastništvo prinaša. To pa pomeni sledeča ekskluzivna upravičenja: svobodno razpolagati s patentom, izkoriščati patent v proizvodnji, dajati v promet izdelke in storitve, izdelane skladno s patentom in preprečiti izkoriščanje zavarovanega patenta vsem drugim osebam, ki za takšno početje niso pridobile dovoljenja lastnika patenta. Seveda ideja ne more biti zaščitena, dokler ne dobi materialne oblike: knjiga mora biti napisana, avto narejen, računalniški program napisan v izvorni kodi ipd. In operacijski sistem Windows izraža ravno zapis celotne ideje izvedbe operacijskega sistema. Od tod pa tudi neutemeljenost razkritja izvorne kode. Kot poudari Ayn Rand, država posameznikom ne podeljuje patentov kot neke vrste darilo ali privilegij, ampak ideje posameznikov, ki jih ti prijavijo v obliki patentov, zgolj potrjuje in ščiti.

Druga stvar okrog celotne zgodbe pa je prisotnost zavisti med posamezniki in posledično pohlepa po premoženju nekoga, ki je na trgu tvegala in uspel. Seveda gresta zavist in pohlep z roko v roki in v kombinaciji delujeta zelo sovražno in razdiralno. In to predvsem zaradi tega, ker zavistneži občutijo svoje osebno nezadovoljstvo zaradi uspešnosti in posledično večje blaginje drugega. Seveda, po možnosti tistega, ki ga osebno sploh ne poznajo. Pri tem pa velja, da bolj kot je nekdo uspešen, večji sta tudi zavist in pohlep manj uspešnega. Zaradi tega sta zavist in pohlep še toliko bolj nevarna. In besede komisarke Kroes o nujnosti znižanja tržnega deleža Microsofta na 50 odstotkov

potrjujejo ravno to – zavist, da je Microsoft uspešno podjetje in pohlep po njegovi superiornosti in njegovem dobičku. Namesto da bi komisarka izpostavila potrebo po varovanju konkurenčnega okolja, kjer bi izključno podjetja določala tehnološke izboljšave, potrjevali pa jih kupci, s čimer bi lahko prišlo do še boljšega operacijskega sistema ter s tem večjega zadovoljstva kupcev, jo moti izključno to, da si je Microsoft s svojo tehnološko superiornostjo in najbolj dovršeno ponudbo operacijskega sistema za kupce uspel izboriti tako visok tržni delež.

Skrb zbujačoče je opažanje, ki smo mu zelo pogosto priče predvsem v Evropi in seveda tudi pri nas, kjer se bogastvo posameznikov, ki je bodisi posledica izjemnega znanja, naporov, tveganja in sreče posameznikov, včasih tudi samo njihove sreče, kar enači s pohlepom, požrešnostjo, napuhom in podobnimi negativnimi oznakami. Ne samo, da je takšno opažanje popolnoma zgrešeno, ampak je izraz obrambnega mehanizma, saj tisti, ki uspešne in bogate posameznike obsojajo z vsemi temi oznakami, s tem dejansko projicirajo svojo zavist in pohlep po njihovem uspehu.

Druga stvar pri tem pa je ta, da takšna retorika pri ljudeh lahko sproži zmotno prepričanje, da je gospodarstvo igra z ničelno vsoto, kjer so eni uspešni na račun neuspeha vseh ostalih. To pa bi bilo zelo zmotno in nestimulativno prepričanje, ki spodbuja sovraštvo proti uspešnim, na

“Sodba slika zelo negativen odnos ljudi do uspešnih posameznikov.”

Tribunal

glasnik svobodne družbe

Tribunal je brezplačni spletni časopis za aktualna ekonomsko-politična vprašanja, ki izhaja ob četrtkih kot štirinajstdnevnik.

IZDAJATELJ:
Društvo za svobodno družbo
Naslov: Prvomajska ul. 7
2310 Slov. Bistrica
Internet: www.fsi-institute.si
E-pošta: contact@fsi-institute.si

Matična številka: 2217406
Davčna številka: 48381306

Transakcijski račun odprt pri
Probanki, d.d.:
SI 56251009720026196

OGLASNO TRŽENJE
Matjaž Steinbacher

Naročila oglasov:
Telefon: 041 960 928
E-pošta: tribunal@fsi-institute.si
Naslov: Prvomajska ul. 7
2310 Slov. Bistrica

PRESEDNIK:
Matej Steinbacher

GLAVNI IN ODGOVORNI
UREDNIK:
Matjaž Steinbacher

UREDNIKA ZUNANJE POLITIKE:
Tanja Štumberger

UREDNIK NOTRANJE POLITIKE:
Mitja Steinbacher

LEKTORICA:
Mojca Vrčko

KARIKATURA Z NASLOVNICE:
Keith C. Miles

Mnenja avtorjev ne izražajo nujno mnenja Društva za svobodno družbo, časopisa Tribunal oziroma organizacij, kjer so zaposleni.

Imetniki avtorskih pravic na avtorskih delih, objavljenih v Tribunalu, so Društvo za svobodno družbo oziroma drugi v tekstu omenjeni imetniki avtorskih pravic. Brez pisne privolitve imetnika avtorskih pravic je prepovedana vsakršna reprodukcija, distribucija, predelava avtorskih del ali njihovih delov v tržne namene ne glede na tehniko. Dovoljeno je nadaljnje razpošiljanje Tribunalu v netržne namene. Povzemanje in citiranje je dovoljeno ob polni navedbi vira.

ogromno priložnosti za politično lobiranje, kakor tudi priložnosti za nabiranje na videz zelo »poceni« političnih točk. Čeprav je takšna politika mnogim ljudem na prvi pogled zelo všečna in celo »pravična«, pa je celoten strošek, z obrestmi in izgubljenimi priložnostmi vred, na srednji in dolgi rok zelo velik.

Vedno pa se postavlja vprašanje, v čigavem interesu se takšna politična kupčkanja dogajajo, oziroma kdo so tisti, ki protestirajo. ■

Matjaž Steinbacher je soustanovitelj Društva za svobodno družbo in glavni in odgovorni urednik Tribunala.

Prihodnost gibanja za svobodo

Intervju: **Barbara Kolm**

Ekskluzivno iz Bukarešte

Dr. Barbara Kolm, ste ena izmed ustanoviteljev European Resource Banka (ERB). Lahko našim bralcem razkrijete nekaj ozadja, zakaj ste se skupaj z dr. Stanchevim, dr. Garrelmom in dr. Bouillonom odločili, da začnete s projektom povezovanja evropskih think tankov v eno veliko družino?

Ključna gonilna sila pri izgradnji ERB-ja je bila zbrati evropske inštitute, ki se zavzemajo za svobodna tržišča z namenom izmenjave znanja, komunikacijskih metod, da se drug od drugega učimo in se razdelimo delo, vse z namenom še bolj učinkovitega boja za naše skupne vrednote, ki so osebna svoboda in svobodna tržišča. Tako namreč lahko dosežemo boljše razmere za življenje in hitrejši ekonomski razvoj. Za doseg tega cilja je treba združiti moči, izmenjati najboljše prakse, izkušnje, znanje. Skratka, da med seboj izmenjamo pristope, ki jih pri vsakodnevnih prizadevanjih za svobodnejša gospodarstva in s tem za boljši svet uporabljamo. Moramo se srečati, pogovarjati, povezovati, učiti in deliti izkušnje. To je namen ERB-ja.

Bi torej pritrldili temu, da je vzpostavljanje novih povezav med think tanki ključno, če želimo biti uspešnejši v boju za več svobode?

Točno tako. Izgradnja in vzdrževanje povezav med think tanki svobodnih trgov sta ključna; je edini način učinkovite izmenjave mnenj, negovanja poznanstev in s tem vzpodbujanja občutka pomembnosti večne pazljivosti pri obrambi svobodnih trgov kot najboljše poti do svetlejše prihodnosti. Na srečanjih ERB-ja se vsi umaknemo stran od našega vsakodnevnega dela in se posvetimo bolj strateškemu razmišljanju ter se učimo postati še bolj profesionalni in učinkoviti pri vodenju think tankov. Moramo se naučiti, da ne gre za odkrivanje tople vode temveč za izmenjavo znanja.

Menite, da bi vplivni akademiki, ki se zavzemajo za laissez faire gospodarstvo, torej za svobodna tržišča, morali združiti moči s

predstavniki think tankov, skratka da bi to bil recept za omejitve moči naših držav?

Natanko to je eden izmed ciljev ERB-ja. Ti dve skupini, intelektualce in podjetnike z idejami, moramo spraviti skupaj. Think tanki ne morejo živeti brez intelektualnega dela akademikov in akademiki potrebujejo podjetnike z idejami, ki nato 'prodajajo' oziroma promovirajo te ideje občinstvu. O pomenu minimalnega vpletanja države v ekonomijo je treba vedno znova debatirati in vedno znova je treba iskati rešitve, se pogovarjati o načinih skupnega nastopanja, učiti biti uspešnejši in nenazadnje ponuditi konkretne predloge iz različnih področij ekonomske politike. Le tako lahko postanemo boljši in vplivnejši mnenjski voditelji.

Kako je pa kaj z mediji? Pri tem mislim na to, da je treba o našem delu tukaj na ERB-ju seznanjati ljudi in pripeljati naše rešitve med širše občinstvo. Kolikor sem opazil, mediji še niso v prvem planu. Gre bolj za izgradnjo sodelovanja med predstavniki think tankov. Kakšni so torej načrti, kar se tiče prisotnosti medijev na prihodnjih ERB-jih?

Imate prav. Ko sta dr. Pierre Garello in dr. Krassen Stanchev organizirala prvi ERB smo bili še majhna skupina inštitutov, ki pa je danes prerasla število 250 predstavnikov iz mnogih think tankov iz vseh koncev Evrope in tudi izven. Mreža se razvija in postaja vse močnejša; smo že v fazi, ko je treba k sodelovanju povabiti tudi novinarje. Druge možnosti ni, saj imajo mediji pomembno vlogo pri izobraževanju ljudi glede kreposti svobodnih trgov. Ta ERB je že imel panel na temo komunikacij, kjer so novinarji razglabljali o uspešnem javnem nastopanju. Zgodil se je torej premik v smeri, ko bomo na ERB-jih gostili vedno več novinarjev. Morajo videti, kako se naša mreža prijateljev svobodne družbe razvija. To bo pomagalo razširjati naše ideje, našo misijo, stvari, za katere se borimo. Mreža prijateljev minimalne države se mora okrepiti tudi z večjo prisotnostjo novinarjev.

Menite torej, da bi jih bilo treba izobraziti o pomenu svobodnih

trgov?

Da, na nek način gre za izobraževanje, sama bi to morda imenovala razširjanje znanja in informacij. Ameriški inštituti so na tem področju že veliko naredili. Iz njihovih izkušenj sodelovanja z novinarji, kjer jih do te mere omrežijo, da postanejo zavezniki gibanja pri širjenju osebne svobode, zasebne iniciative in manj državnega vpletanja, bi se morali učiti. Nekateri evropski inštituti so že naredili nekatere korake v tej smeri, vendar je treba še veliko postoriti, da bi pritegnili še ostale. Najpomembnejše je povabiti vse, ki verjamejo v osebno svobodo in

minimalno vlogo države – tudi politike, ki bodo na koncu sprejemali nujne reforme v smer svobodnih tržišč. Samo na tak način bodo naše ideje uspele. To je bil že četrti ERB in z naslednjimi bo naše gibanje postajalo vedno močnejše. Tako močno, da bo vsak razumel pomen osebne svobode in ničnega vpletanja države v gospodarstvo. Veselim se že naših naslednjih srečanj. ■

Barbara Kolm je generalna sekretarka Hayek Instituta iz Dunaja in članica Mont Pelerin Society-ja.

Z dr. Barbaro Kolm se je pogovarjal Mitja Steinbacher.

Pozabimo Bismarckovo zapuščino

Intervju: **José Piñera**

Ekskluzivno iz Bukarešte

Dr. Piñera, nam lahko razkrijete kaj je bilo narobe z gospodarstvom Čila pred letom 1975 in kakšen je bil vaš reformni paket, s katerim ste se lotili reševanja gospodarstva?

Pred letom 1975 je imel Čile napol socialistično gospodarstvo. S takšnim gospodarstvom je vsa desetletja pred letom 1975 njegov dohodek na prebivalca rasel po samo odstotni stopnji. S takšno anemično stopnjo gospodarske rasti preprosto ni mogoče premagati revščine in rešiti socialnih težav, ne glede na to, kakšne dobre namene imajo posamezne vlade.

Prepad med obljubami politikov in dejanskim stanjem je državo vodil v navidezno državljansko vojno. Leta 1975 smo se skupina klasičnih liberalnih ekonomistov odločili za »prijateljski prevzem« vlade, ki se je znašla v izrednem stanju in naredili libertarno revolucijo, s katero smo v Čile želeli pripeljati napredek, svobodo in demokracijo. To smo naredili, vse ostalo pa je zgodovina. Čile je zamenjal značilnosti države tretjega sveta in je na poti, da postane prvokategorna država sveta. Ključna reforma, nekateri jo imenujejo »mati vseh reform«, pri tem je bila ustanovitev zasebnega sistema osebnih pokojninskih računov.

Dobra zamenjava za sistem sprotnih izplačil (PAYG). Kaj bi rekli, je tista največja težava v Evropi tako usidranega PAYG?

Pay-as-you-go sistem uniči pomembno povezavo med prispevki in koristmi, še posebej med vlaganjem naporov in nagrado. To pa na stečaj odpre vrata inflaciji zahtev ljudi do različnih prejemkov, s katerimi si politiki kupujejo glasove z denarjem drugih ljudi. V današnjih časih, ko sta opazna dva demografska trenda: manjša smrtnost in daljša pričakovana življenjska doba ljudi, pa vsakršni takšni ukrepi državam povzročajo zelo obtežilne okoliščine.

Ena večjih težav je torej razmerje med aktivnimi in upokojenimi. V sloveniji znaša 1,55 zaposlenega na upokojenca.

Kako bi to komentirali?

Zamislite si nočno moro, ki bo prišla v Nemčijo in mogoče tudi v Slovenijo: »Leto 2050. Da bi privarčevali denar in osvobodili dragocene zaposlene, Bundestag glasuje za odpravo pokojninske birokracije. Od sedaj naprej bo vsakemu upokojencu dodeljen suženjski delavec, ki mu bo odstopil polovico svoje plače.« (S. Theil, *A Heavy Burden*, Newsweek International, 30. junij 2003)

Slikovita primerjava, moram reči. Vrniva se na vaš sistem zasebnih računov. Kje so po vašem mnenju tiste ključne prednosti, ki jih prinaša sistem zasebnih pokojninskih računov in koristi, ki jih pri tem prinašajo zasebni pokojninski skladi, ki v Čilu in vedno več državah sveta skrbijo za upravljanje premoženja na teh računih?

Sistem zasebnih pokojninskih računov je skladen z naravo človeka in zagotavlja vse najboljše spodbude pri odločitvah posameznikov glede tega koliko delati in koliko varčevati. Kot drugo. Zasebni sektor je bistveno bolj učinkovit od javnih skladov in posameznikom na njihovih računih prinaša najvišje donose. Ob tem tudi minimizira stroške upravljanja. Vloga države pri tem je omejena na to, da nadzira pravila igre in da zagotavlja varnost mreže.

Nasprotniki zasebne iniciative teh skladov ne bi zaupali zasebnemu sektorju. Je sploh mogoče imeti uspešen sistem osebnih pokojninskih računov brez konkurenčnega trga pokojninskih skladov? Kakšna je bila pri tem zgodba v Čilu?

Konkurenčnost je najpomembnejša. V Čilu je bil vse od prvega dne uveljavitve sistema osebnih pokojninskih računov vstop v panogo upravljanja pokojninskih skladov popolnoma prost. Danes znaša strošek upravljanja teh skladov samo 0,5 odstotka vrednosti sredstev, s katerimi upravljajo ti skladi. Medtem so skladi delavcem v povprečju na leto prinesli desetodstotni realni donos. In

to celih 26 let!

In kako so se na uvedbo osebnih pokojninskih računov leta 1980 odzvali ljudje v Čilu in gospodarstvo in kaj si o osebnih pokojninskih računih oboji mislijo danes?

Ob uvedbi sistema osebnih pokojninskih računov smo vsakemu zaposlenemu dali možnost svobodne izbire, ali ostane v sistemu pay-as-you-go, ali se izloči iz njega in se vključi v sistem zasebnih osebnih pokojninskih računov. V samo prvem mesecu delovanja se je v sistem osebnih

José Piñera je ustanovitelj in predsednik instituta International Center for Pension Reform in so-predsedujoči programa Project on Social Security Choice pri Cato Institute. Med leti 1978-1980 je bil dr. Piñera čilenski Minister za delo in socialno varnost, med leti 1980-1981 Minister za rudarstvo, danes pa svetuje vladam mnogih držav pri reformi pokojninskega sistema. V administraciji je bil, med drugim, zadolžen za reformi pokojninskega sistema, temelječega na osebnih pokojninskih računih, in zdravstvenega zavarovanja, Čile pa postavil med najrazvitejše države Latinske Amerike. José Piñera je magistriral in doktoriral iz ekonomije na Harvard University, njegovi prispevki pa so bili, med drugim, objavljeni v časopisih Wall Street Journal, Washington Post, New York Times in Foreign Affairs.

pokojninskih računov vključilo 25 odstotkov zaposlenih.

Danes je v sistem osebnih pokojninskih računov vključenih 95 odstotkov vseh zaposlenih. Mogoče imamo v Čilu 5 odstotkov zaposlenih, ki so komunisti že v izvoru in sovražijo akumuliranje kapitala za stara leta. Dobro, dokler s svojimi dejanji ne odvrtaajo preostalih zaposlenih, da postanejo lastniki kapitala in imajo zagotovljeno financiranje svoje bodoče pokojnine. Danes se je v sistemu nabralo za 120 milijard dolarjev sredstev (80 odstotkov čilskega BDP-ja) in lastniki tega ogromnega kapitala so zaposleni. To pa je tudi privedlo do izboljšane delovanja trga kapitala, ki je bil eden najpomembnejših dejavnikov pri krepitvi gospodarstva in zagotavljanja dolgoročne financiranja investicij v gospodarstvu, rudarstvu, kmetijstvu, stanovanjski gradnji in celo infrastrukturi.

Kaj pa povezava z demografijo. Vemo, da se prebivalstvo v razvitem svetu vedno bolj stara. Dr. Piñera, ali v sistemu osebnih pokojninskih računov, temelječih povsem na trgu, morda

vidite kakšne težave glede na negativne demografske trende zmanjševanja števila prebivalstva v razvitih gospodarstvih, kot je na primer EU?

Ravno nasprotno. Edina rešitev za države, kjer prihaja do zmanjševanja števila prebivalcev, je prehod k jasno določenim prispevkom in popolnoma učvrščenim pokojninskim shemam. V nasprotnem primeru bo njihov »pay-go Titanik« treščil v ledeno gmoto starejših ljudi, kar bo v državah povzročilo ekonomsko, socialno in politično nestabilnost.

Izdajte mi, dr. Piñera, zakaj si pravzaprav toliko prizadevate razrušiti Bismarckovo zapuščino države blaginje?

Marx je mrtev in z njim celotna katastrofa, ki jo je povzročil komunizem s svojo neizbežno posledico: padec berlinskega zidu, tudi pokopan. Kljub temu je zapuščina Bismarckove države blaginje med ljudmi še vedno precej živa. Z gojenjem sistema raznoraznih pravic ljudi Bismarckova država blaginje tudi uničuje povezavo med vlaganjem naporov in nagrajevanjem kot posledica vlaganja naporov. S

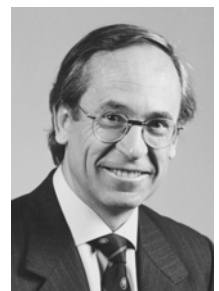
tem pa razjeda nekdanjo Zahodno kulturo individualne svobode in osebne odgovornosti posameznikov.

In še vprašanje za konec. Kateri je tisti končni cilj vašega prizadevanja za vzpostavitev popolnoma čistega pokojninskega sistema, temelječega na osebnih pokojninskih računih, njegova največja vrednost?

S sistemom osebnih pokojninskih računov ustvariti svet, v katerem bi živeli delavci-kapitalisti. Ustvariti svet, v katerem bi vsak zaposleni bil lastnik svojega človeškega kapitala, ki bi ga izgrajeval preko izobraževanja in zdravstva, in finančnega kapitala, ki bi ga akumuliral preko svojega osebnega pokojninskega računa. Skratka, svet svobodnih moških in žena, kajti svoboda ne more obstajati brez lastnine. ■

Z dr. Joséjem Piñero se je pogovarjal Mitja Steinbacher.

Koliko časovna bomba pokojnin grozi Evru?

piše: José Piñera

Nadaljevanje z naslovne strani.

Tako se lahko pay-as-you-go sistem sprevrže in postane ena najtemačnejših nevarnosti evru kot enotni evropski valuti. Niall Ferguson in Larry Kotlikoff pojasnjujeta...

»V bistvu generacijska neravnotežja resno grozijo

spodobnosti evra, da na srednji rok preživi ... Države z najbolj neuravnoteženimi medgeneracijskimi neravnotežji bi si utegnile prizadevati, da bi ECB ublažil svojo monetarno politiko. Navsezadnje je bilo tiskanje denarja

pogosto dejanje, ki so se ga države s proračunskimi težavami posluževale v večjem delu 20. stoletja po liniji najmanjšega odpora... Iz zgodovine torej izhaja, da so nesimetrični fiskalni problemi, ki so jih pogosto povzročale različne vojne, hitro povzročili, da so denarne unije med fiskalno različnimi državami razpadle. Fiskalne težave, ki jih povzročajo napihnjene pokojninski sistemi in sistemi socialne varnosti, bi utegnili imeti podobne »centrifugalne« učinke na delovanje EMU, pri čemer blaginja nadomešča vojno, kot njena usodna razkrojvalka.«

DELNA POKOJNINSKA REFORMA NI REŠITEV

Nekatere evropske države so začele spoznavati fiskalne posledice, ki jih povzročajo demografska neravnotežja. Na žalost se zdi, da verjamejo, da lahko sprememba nekaterih ključnih parametrov pay-as-you-go sistema reši krizo. Junija leta 2003 je francoski premier Raffarin odločno nastopil pred državnim parlamentom in govoril o nujnosti po *lucidite demographique* [op.p. jasnejši demografiji], s katero mu je uspelo odpraviti nekatere očitne privilegije, ki so jih bili deležni javni uslužbenci. Ti ukrepi so delno popravili zlorabe sistema, ne pa tudi njegove osnovne hibe. Pokojninska reforma, ki jo je pred kratkim izvedla Nemčija in dejansko obdavčuje zaupanje v dodatno varčevanje, je bila polomija, saj si mnogo ljudi preprosto ne more privoščiti, da bi po plačilu visokih prispevkov za pokojninsko blagajno še dodatno varčevalo. Kancler Schröder [op.p. nekdanji kancler] je lansiral svojo »Agendo 2010«, ki pa pay-as-you-go sistem dejansko še bolj zapleta, ne pa tudi reformira. Italija, država z najnižjo stopnjo rojstev na svetu, ima za pokojnine na leto izdatke v višini 14,5 odstotka BDP-ja. Italijani, ki se že sedaj soočajo s 33-odstotnim prispevkom za pokojnine, bodo v prihodnje ta odstotek morali povišati na 48, v kolikor bodo želeli starejšim izplačati vse te obljubljene ugodnosti.

Čeprav zgleda, da evropski voditelji verjamejo, da je lahko t. i. delna pokojninska reforma zadostna pri rešitvi krize, obstajajo trije glavni razlogi, ki govorijo proti temu cilju. Kot prvo je politična sposobnost izpeljave nekaterih reform v državah, članicah evro območja, zelo različna. Na primer, povsem možno je, da bo prišlo do občutnega dviga splošne delovne dobe v korporativistični državi, kot je Nemčija, takrat ko se bodo dogovorili povsem na vrhu. Ampak v Franciji, kjer pa nedavni poskus po majhnih prilagoditvah na tem področju za vladne uslužbence ni pripeljal samo do dolgotrajnih in ohromljajočih stavk, ampak tudi do odobravanja večine prebivalcev, pa se to zdi nemogoče.

Drugič. Verjetno je, da je najbolj odločilna »parametrična« sprememba – podaljševanje delovne dobe, ki zaposlenim dovoljuje, da gredo v polno pokojnino – imela nenameravane posledice. Sproži lahko, na primer, spremembe v vedenju tistih zaposlenih, ki bi naj podaljšali svoj status zaposlenega. V državah z obširnimi programi blaginje in ohlapnimi in nejasnimi postopki invalidskega

upokojevanja, bo to preprosto pomenilo prenos sredstev iz ene državne proračunske postavke v drugo. Ne smemo namreč pozabiti, da rigidni evropski delovnopравни zakoni ne samo, da držijo nezaposlenost na precej visokih ravneh, ampak poleg tega povzročajo, da starejši ljudje zelo težko ohranjajo svoje službe ali si poiščejo novo službo, saj ne prihaja do prilagoditve plač navzdol, kar bi ohranjalo korak s padajočo produktivnostjo starejših zaposlenih.

Kot zadnje pa, vsi ti ukrepi, kot so podaljševanje delovne dobe, zmanjševanje vrednosti pokojnin ali zviševanje pokojninskih prispevnih stopenj prinaša s sabo zniževanje že tako nizke stopnje donosa za »plačilo pokojninskih prispevkov«, kar bo vodilo do upora mlade generacije, bodisi z uporabo glasu (stavka), bodisi z izstopom iz sistema, bodisi iz države. Ti ukrepi samo povišujejo praznino med stopnjami donosa, kar dela pay-as-you-go sistem še manj konkurenčen v primerjavi z alternativnim sistemom osebnih pokojninskih računov.

“Države so začele spoznavati fiskalne posledice, ki jih povzročajo demografska neravnotežja.”

Ker bo čez 30 let v Nemčiji vsak zaposleni vzdrževal po enega upokojenca, nam sledeči temačni scenarij na namišljen način opisuje stopnjo nasilja nad zaposlenimi, ki je na vidiku: »V letu 2050: da bi privarčevali denar in osvobodili dragocene zaposlene, Bundestag glasuje za odpravo pokojninske birokracije. Od sedaj naprej bo vsakemu upokojenцу dodeljen suženjski delavec, ki mu bo odstopil polovico svoje plače.« (Theil)

FUNDIRANA NASPROTI NEFUNDIRANI EVROPI

V Evropi prihaja do delitve med tem, čemur lahko rečemo »fundirana Evropa« in »nefundirana Evropa«. Prva skupina vsebuje države z močnimi zasebnimi pokojninskimi skladi (Velika Britanija in Nizozemska), tistimi, ki so pred kratkim uvedle sistem zasebnih pokojninskih računov in lahko v tej smeri še nadaljujejo (Švedska in Poljska) in tistimi s tako čvrstimi javnimi financami, da so sposobne zalagati pay-as-you-go sistem s splošnimi davčnimi prihodki (Irska in Luksemburg). Drugo skupino sestavlja velika četverica držav, ki predstavljajo daleč največji del prebivalstva in ustvarjenega proizvoda EMU-ja: Francija, Nemčija, Italija in Španija, prav tako pa vse tiste, ki ne morejo zalagati pay-as-you-go sistema.

Prva nesoglasja glede popustljivosti okrog izpolnjevanja Maastrichtskih kriterijev so se že začele. Medtem ko je belgijski premier izjavil, da so pravila glede primanjkljaja »naša biblija« (*Economist*, 4. oktober 2003), je francoski premier ostro odgovoril: »Moja naloga ni rešiti matematične probleme na način, da bi prosil nek poseben urad ali državo.« (*Economist*, 13. september 2003) Voditelji držav »nefundirane Evrope« bi utegnili slediti staremu latinskoamerškemu receptu – devalvaciji – s čimer bi posledična inflacija znižala kupno moč koristi. Ampak »fundirana Evropa« bo zagotovo nasprotovala devalvaciji

evra. Temu utegne slediti spopad med obema centroma moči odločanja, še posebej znotraj uprave Evropske centralne banke. Seveda je lahko tak scenarij tudi razlog, da se države »fundirane Evrope«, kot so Velika Britanija, Danska in Švedska, ne bodo pridružile evro območju.

Več kot obnovljena vojaška nasprotja med evropskimi državami, kot se je leta 1977 izrazil Martin Feldstein, pa verjamem, da so obeti za silne, zaostrene in celo nasilne vojne staranja med mladimi, ki bodo ogorčeni ob zaplembah precejšnjega dela njihovega težko prisluženega dohodka, in starimi, ki bodo živeli v večnem strahu občutnih znižanj njihovih ugodnosti, bodisi neposredno, bodisi preko inflacije.

Ne moremo zanikati, da evropski delavci, ki so vključeni v pay-as-you-go sistem niso kot nekakšni potniki na Titaniku. S tem, ko je uničena osnovna povezava med vlaganjem naporov in nagrado, med prispevki in koristmi, je ta kolektivističen sistem spodbudil to, kar Bastiat imenuje »legalno ropanje«. S postavljanjem financ pokojninskega sistema v odvisnost od stopenj rodnosti in od življenjske dobe, se danes te nahajajo na napačni strani evropskega demografskega megatrenda 21. stoletja, staranja prebivalstva in zmanjšane rodnosti.

Nekateri so mnenja, da lahko množično priseljevanje v Evropo preloži ali celo reši nastalo težavo. Ampak to ni mogoče iz več razlogov. Najprej ekonomskih. Množična imigracija slabo plačanih delavcev lahko ogrozi probleme nezaposlenosti in vpliva na zmanjšanje plač, s tem pa zmanjša količino pobranih prispevkov. Nadalje gre za problem kalkulacij. Ti delavci bi v času, ko bi bili zaposleni, plačevali višje davke, vendar bodo tudi dočakali svoje ugodnosti [op.p. pokojnino], torej gre za prelaganje pokojninske časovne bombe. Tretjič, ker gre za velike plačne razlike glede na Severno Afriko, je nemogoče, da bi prezirali probleme, do katerih bi prišlo pri asimilaciji in religiozne napetosti med večinoma islamskimi imigranti in ostalimi.

PARADIGMATIČNA POKOJNINSKA REFORMA JE PRAVILEN KORAK

Korak v pravo smer pomeni vpeljava osebnih pokojninskih računov, ki ponovno vzpostavijo to pomembno povezavo med vlaganjem naporov in nagrajevanjem ter predstavljajo korak pokojninskega sistema v smeri točno določenih prispevkov in ne točno določenih ugodnosti. Že 15 držav se je odločilo za vpeljavo te poti, vključno z dvema pomembnima evropskima državama, kot sta Poljska in Švedska.

William Shipman je zatrjeval, da utegne biti financiranje tranzicije sicer zelo zapletena zadeva, ampak da je prehod na tržno orientiran sistem cenejši od vztrajanja pri pay-as-you-go sistemu. Prepričan je tudi, da je mogoče oblikovati takšno tranzicijsko pot, ki bi pomenila win-win situacijo za vse generacije. Postopen in ekonomsko izvedljiv prehod v sistem zasebnega pokojninskega sistema je že bil predlagan za Španijo (Piñera 1996).

Sistem osebnih pokojninskih računov tudi izboljša mobilnost delovne sile, naslednji zelo pomemben

dejavnik dobro delujočega denarnega sistema. V kolikor pa ga dopolnimo z reformami invalidskega zavarovanja, pa se poveča število aktivne delovne sile, zmanjša pa neučinkovito državno trošenje.

Obeti za evro in evropskih integracij bi bili mnogo lepši, v kolikor bi katera od velikih držav iz evro območja začela postopke transformacije v smeri osebnih pokojninskih računov, s čimer bi po poti vodila druge države. Konec koncev, v kolikor Evropejci, Američani in Japonci ne bodo želeli imeti zadosti otrok, bodo morali zbrati zadosti evrov, dolarjev in jenov na svojih osebnih pokojninskih računih.

EVROPSKA INTERGACIJA PROTI BISMARCKOVI DRŽAVI BLAGINJE

Ena izmed najpomembnejših figur v zadnjih 200 letih je bil pruski železni kancler Otto von Bismarck. Bismarck je uvedel dve politični spremembi, ki imata pomembne posledice za našo civilizacijo. Prva je združitev Nemčije, ki jo je, kakor bi sam rekel, izvedel preko »železa in jekla«. Posledice tega so zaznamovale 20. stoletje na način, ki ga vsi zelo dobro poznamo.

Naslednja je bila ustanovitev javnega sistema obveznega pokojninskega zavarovanja. Bismarck je izjavil, da tako kot so »borci v vojski« upravičeni do pokojnin zaradi njihovega služenja državi, tako moramo tudi na zaposlene gledati kot na »borce dela«, ki so upravičeni do državne pokojnine in, kakor jasno pojasnjuje, je z njimi »lažje upravljati«, kot pa s tistimi, ki imajo zasebne pokojnine. Danes je država zabredla pregloboko v sistem obveznega zavarovanja za stara leta. Država blaginje je tako očitna, saj skuša že vsak politik zmagati volitve na način, da vzame denar od tistih, ki so manj sposobni,

da ubranijo svoj težko prisluženi denar, z namenom, da ga porazdeli tistim, ki so sposobni priskrbeti volilne glasove in zagotavljati moč na ulici.

Ne glede na bistvo tega uvoda, je evro dejansko že nekaj časa dejstvo in njegov konec bi utegnil poslabšati plemenite in vizionarske napore pri ustvarjanju enotnega ekonomskega prostora v Evropi, ki je prinesel napredek in zagotovil mir. Vendar, v kolikor bi Evropejci želeli ohraniti svojo enotno valuto, bodo morali ukiniti Bismarckovo pokojninsko paradigmo in medtem ko bi z državnim financiranjem ohranjali sistem varen, bi se morali počasi začeti premikati v smeri jasnega pokojninskega sistema, temelječega na lastništvu kapitala, osebni svobodi in samozaupanju. ■

José Piñera je nekdanji čilenski minister za delo, ustanovitelj International Center for Pension Reform in častni raziskovalec na Cato Institute.

Objavljeno z dovoljenjem Cato Institute. © 2004. Cato Institute. www.cato.org.

“Korak v pravo smer pomeni osebnih pokojninskih računov.”

Moralni hazard

:: FED poganja cikle konjunktore in recesije

piše: *Lisa Markham*

Torkovo popoldansko srečanje FOMC (Federal Reserve Open Market Committee) je bilo eno pomembnejših v zadnjih nekaj letih, vendar ne zaradi najpogosteje navedenih razlogov. Trgovci (ki razmišljajo zelo kratkoročno), trgi in razumniki so razpravljali o tem, ali bo FED znižal obrestne mere za 25 oziroma 50 bazičnih točk. Toda tisti med nami, ki verjamemo, da bi morala skupna modrost svobodnih trgov določati obrestne mere, pa smo upali, da bo FED obdržal raven obrestnih mer, kakršne so bile. Realne in nominalne obrestne mere so že tako ali tako prenizke, kar bo z močnim ameriškim gospodarstvom pognalo inflacijo in omadeževalo FED-ov ugled protiinflacijskega bojovnika.

Kljub vsemu »pompu« okrog drugorazrednih nepremičninskih kreditov in presežnega vzvoda, ki so ga sprožili potrošniki, ki si takšne kredite težko privoščijo, gospodarstvo drvi naprej. Brezposelnost ostaja nizka in ugledni ekonomisti ocenjujejo triodstotno rast BDP-ja v tretjem četrtletju. Nekateri statistični indikatorji podcenjujejo raven inflacije (kot mehak indeks cen industrijskih proizvodov, ki je ocenjen na -1,4%), toda ti se običajno v naslednjih mesecih revidirajo in to navzgor. Kot rečeno, mere osnovne inflacije so znižane, toda te statistike se zdijo brez pomena, saj ne vključujejo cen hrane in energentov. Ti pa so šli le v eni smeri: navzgor. Vsi vemo, da je cena zlata (preko 700 dolarjev za unčo), srebra in dobrin na borzah in šibak dolar (najnižje v petnajstih letih) resnični odraz tega, kar svetovni trgi mislijo, kako ZDA urejajo svoje zadeve ... ne preveč dobro.

Ta zadnji »lahek« denar je dvignil borzo, ta se je po dveh smešno visokih spustih obrestnih mer po 50 bazičnih točk začela spuščati navzdol, vendar zaradi tega, kar je poznano kot učinek zakasnitve, na kratek rok ne bo imel nikakršnega vpliva. To pomeni, da je potreben čas, da takšni ukrepi začnejo delovati preko bančnega sektorja ipd. In kaj je še slabše. Ta kratkoročna sprememba ne bo v ničemer odložila sodnega dne za tiste imetnike nepremičninskega dolga, ki so si brez gotovine kupili več nepremičnin, ker so se zanašali na stališče, da se obrestne mere ne bodo nikdar spremenile ... povečale so se. Kajti, na dolgi rok »zlata goska« ljudem ne priznava netveganih letnih donosov večjih kot 15 do 20 odstotkov.

Kar je FED naredil v avgustu, se je zdelo briljantno, saj so preprosto znižali stopnjo diskontnega okna, ki je obrestna mera FED-a kot posojilodajalca v skrajni sili bankam v težavah. Močne banke trgujejo s tako imenovanimi FED-ovimi sredstvi kot dolžniki in upniki, trgovanje z drugimi bankami pa odklanjajo, v kolikor se jim zdi, da so te v

težavah. FED je tudi razširil seznam sprejemljivih papirjev zavarovanja dolga s premoženjem za bančne kredite na »oknu«. Uporaba »okna« namiguje FED-u, da imaš kot banka težave in tako te budno opazujejo. Verjemite mi, FED-ovi revizorji se bodo že naslednji dan prikazali na vaših vratih. Ta poteza je torej dvignila prepričanje, da ima FED na voljo dovolj sredstev (likvidnosti), ki bi jih v skrajni sili plasiral. In to se zdi in tudi deluje bistveno manj inflacijsko kot pa veliko znižanje, ki so ga dali vsem v torek. Namesto da bi se izkazali kot roka pomoči, se zdi akcija FED-a kot nepotrebno reševanje močnih igralcev. In trgovci to znižanje skoraj zagotovo vidijo na tak način

“Ni odgovornost Federal Reserva, niti ne bi bilo primerno, da bi zaščitili posojilodajalce in investitorje.”

in govorijo o Bernankejevi »put opciji« kot nasledniku Greenspanove »put opcije«. Nekako se zdi, da bo FED s svojim apetitom po znižanjih obrestnih mer investitorjem jamčil za sprejemanje njihovega presežnega tveganja.

Pri teh globokih znižanjih obrestnih mer so se najbolj odgovorni igralci na trgu znašli šokirani v omamni tišini. In bilo je resnično presenečenje ... Tukaj sta dva navedka izpred tednov. Janet Yellen, predsednica San Francisco Federal Reserve Bank, je prejšnji teden dejala, da je ameriško gospodarstvo dokazalo, da si lahko hitro opomore od finančnih motenj in da se »učinki teh motenj lahko izkažejo za presenetljivo majhne«. Sredi avgusta je Bernanke dejal: »Ni odgovornost Federal Reserva, niti ne bi bilo primerno, da bi zaščitili posojilodajalce in investitorje od posledic njihovih finančnih odločitev. AMPAK razvoj na finančnih trgih ima lahko širše ekonomske učinke, ki jih občutijo mnogi izven teh trgov, in Federal Reserve mora upoštevati te učinke, ko določa svojo politiko.«

Ugibamo lahko, da je kritično vprašanje postal del navedka za AMPAK. Tisti, ki se ne strinjamo s tem korakom, verjamemo, da je klonil pod političnimi pritiski, da je »treba nekaj storiti«. In to nekaj, kar so naredili, je bila soglasna odločitev guvernerjev FED-a, ki borznikom, preveč agresivnim trgovcem in trgovcem, ki so preveč izpostavljeni tveganju, pošilja močan signal, da je vse čisto V REDU ... A kateri modrec kdaj pomisli o nagrajevanju finančno odgovornih v obliki blagodejne spodbude, recimo znižanja davkov?

Preden zaključim, mislim, da moram poudariti, da so bile prekomerno nizke obrestne mere (18 mesecev stopnja 1%, kar dejansko pomeni zastoj denar) z začetka 21. stoletja, ki jih je projektiral Alan Greenspan, tiste, ki so nas pripeljale do točke, kjer smo sedaj. V svoji novi knjigi *The Age of Turbulence* se Greenspan dejansko pojmuje

za libertarca. Ko je opazoval svojega mentorja, Arthurja Burnsa, v njegovem boju za pozicijo predsedujočega sistemu Federal Reserve, je dejal: »Ni se mi zdelo kot primerna služba, za katero bi bil dovolj usposobljen, da bi jo opravljal. Zgleda, da določanje obrestnih mer za vso gospodarstvo, zahteva bistveno več, kot poznam sam.« Pravi libertarec bi nemara odvrnil: »Morda ni nihče dovolj usposobljen, da postavlja obrestne mere za vso gospodarstvo.« Njegov vzdevek je bil, ne po pomoti, Gospodar veselja. Kot rečeno, Greenspan je držal nizke obrestne mere, s tem pa povzročil poplavo likvidnosti. V svoji knjigi to navaja kot »globalne dejavnike« nizkih obrestnih mer.

FED mora pokazati nekaj karakterja in njegov predsednik Bernanke bi lahko začel razmišljati o svoji »zapuščini«. Zdajšnja raven obrestnih mer pomeni spodnjo mejo in dovolj je bilo napak. Vse dokler bo FED nadaljeval s ponesrečenim in opotekajočim upravljanjem monetarne politike, tako dolgo bodo ameriški trgi trpeli za presežnim nihanjem in uničujočimi šoki, kar se dogaja zadnjih deset let. ■

Lisa Markham je borzni trader in posrednica s starinami, ki živi v Chicagu.

Predsedniške volitve

:: Tržnica brez vizije, jasnosti in poguma

piše: **Mitja Steinbacher**

Nadaljevanje z naslovne strani.

s skupnim imenovalcem, »ker je tako dobro za vas, saj bom predsednik vseh ljudi in bom deloval v nacionalnem interesu.«

Pristojnosti predsednika republike so definirane v ustavi, in sicer od 102. do 109. člena. Tako je med drugim vrhovni poveljnik obrambnih sil, razpisuje volitve, razglša zakone, imenuje nekatere državne funkcionarje (Državnemu zboru predlaga guvernerja Banke Slovenije, varuha človekovih pravic ipd.), postavlja in odpoklicuje veleposlanike, odloča o pomilostitvah, podeljuje odlikovanja ipd. Gre torej za bolj kot ne protokolarne zadeve, ki nimajo neposrednega vpliva na uspešnost gospodarstva in s tem na kvaliteto našega življenja.

Mnogo pomembnejša od teh nekaj formalnih pristojnosti je njegova neformalna moč. Kot najvišje postavljeni birokrat v državi ima predsednik republike namreč močno avtoriteto vplivanja na vrednote ljudi. Njegova avtoriteta je še toliko bolj močna, če vemo, da je predsednik izvoljen neposredno na volitvah. Kot splošno sprejetega kandidata ga ljudje namreč dojemajo kot svojega moralnega vodjo in kot tistega, ki se v osnovi zavzema za podoben kod vrednot, kot ga imajo sami. Morda še bolj pomembno je to, da je položaj predsednika tako močan, da lahko ta

kod vrednot ljudi sooblikuje in ga usmerja.

Pri tem ima predsednik odprte praktično neomejene možnosti. Prva možnost je ta, da preprosto opravlja vse protokolarne in zakonske obveznosti in se s spreminjanjem splošnih vzorcev mišljenja in prevladujočega odnosa do življenja ljudi pod Alpami preveč ne vznemirja. To je najlažja pot, ki podaljšuje status-quo razmerij v družbi.

Druga možnost je ta, da aktivno obiskuje ljudi po domovih, se z njimi pogovarja, tolaži tiste z dna družbene lestvice. S takšnim delovanjem bi verjetno pridobil mnogo simpatij, kjer bi ga naslavljali z ljudskim

predsednikom, predsednikom za vse ljudi. Takšno početje je sicer navidez prijetno, vendar na dolgi rok zelo nevarno, saj daje ljudem lažni občutek varnosti ter jih oddaljuje od aktivnega reševanja problemov, ki se s tem samo poglobljajo. Ljudje ostajajo nesamozavestni, nesamostojni, njihov ekonomski položaj pa nespremenjen. Ko ljudskega predsednika več ni, izgine še ta vez, ki pahne ljudi v še globljo krizo.

Lahko pa se odloči in z jasnim, odločnim nastopanjem poudarja pomen individualne odgovornosti in se

“Mnogo pomembnejša od teh nekaj formalnih pristojnosti je njegova neformalna moč.”

Želite prispevati svoj delež k prizadevanjem za nizke davke, manj administracije, svobodno podjetništvo, vladavino prava, zaščito lastninskih pravic in osebno iniciativo?

Donirajte Društvu za svobodno družbo!

Vašo donacijo lahko nakažete na račun Društva za svobodno družbo SI56 251009720026196, odprt pri Probanki, d.d. oziroma nas kontaktirate na contact@fsi-institute.si.

zavzema za dvig osebne in ekonomske svobode v državi. Za to potrebuje čvrsto filozofsko podlago, podprto z učinkovitim, vztrajnim javnim nastopanjem, ki temelji na čistosti argumentacije. In voljo, da to stori. Takšen predsednik sprva ne bi užival simpatij, vendar bi s časom njegova priljubljenost naraščala, saj bi ljudje živeli bolj svobodno in bi bili vedno bolj samozavestni in samostojni.

Predsednik, ki bi uporabil tretjo možnost in bi z vso energijo in sposobnostjo javnega nastopanja na prvo mesto svojih prizadevanj postavil razum in odgovornost, bi v svojih javnih nastopih nujno zahteval umik birokracije iz vsakodnevnega življenja ljudi. Z drugimi besedami to pomeni, da bi se takšen predsednik zavzemal za svobodno gospodarstvo z minimalnimi davki in brez državne lastnine, z minimalno administracijo, za svobodna tržišča, kjer poslov ne bi dodeljevali podkupljivi birokrati, ampak bi o najboljših ponudnikih odločali kupci. In nenazadnje, takšen predsednik bi se zavzemal za državo, kjer bi se spoštovale temeljne človekove pravice in bi vladavina prava veljala za vse enako in pod enakimi pogoji. Dokler bi močno branil osebno in ekonomsko svobodo in ljudem dopovedoval, da je bolje, če energijo namesto v iskanje zastojkarstva na račun tistih, ki plačujejo največ davkov, usmerjajo v izpolnjevanje lastnih spretnosti, znanja in ciljev, bi takšen kandidat bil edini primeren tudi za dosmrten mandat.

Iz dosedanjih nastopov še ni moč razbrati, da bi kateri izmed kandidatov za predsednika sledil filozofiji individualne odgovornosti in zagovarjal pomen ekonomske in osebne svobode. Tako smo na zadnjem soočenju na Vročem stolu z Vladimirjem Voduškom, imeli priložnost videti, kako so najbolje uvrščeni predsedniški kandidati predvsem na vprašanje privatizacije odgovarjali precej neodločno in nejasno ter v že znanem slogu pri nas precej ukoreninjenega nacionalnega interesa. Ne samo da je takšna nejasna retorika tipičen primer sivine, ko določene stvari zaradi različnih razlogov ne poimenujemo s pravim imenom, način razmišljanja o obstoju nacionalnega interesa je precej neracionalen in na dolgi rok vodi v sovraštvo med narodi. Da, najbolj krute vojne so posledica ravno tovrstnega šovinizma. Samo spomnite se nedavnega poskusa nakupa Sunčanega Hvara s strani Term Čatež in vseh polemik o tem, kako da nas Hrvati sovražijo in kako je to v sodobnem svetu nesprejemljivo. Se vam morda zdi, da je s prodajo bank, zavarovalnic, Luke Koper kako drugače? Odgovor je NE.

Nacionalni interes po svoji definiciji pomeni, da se mora z vsebino, ki bi naj bila v interesu celotne nacije, torej v nacionalnem interesu, strinjati t. i. super večina, kar pomeni tudi 80 odstotkov vseh državljanov. Država, kjer bi ljudje tako množično zahtevali lastnino

v nacionalnem interesu, je skrajno šovinistična, saj tujim lastnikom ne dovoli enakovrednega sodelovanja pri vsakodnevnih procesih kupovanja in prodajanja podjetij, v skrajni situaciji pa vodi v spore med narodi in v vojne. Vsak predsedniški kandidat, ki mu je mar za uspešen razvoj, bi se zato moral odločno postaviti proti nacionalnemu šovinizmu in retoriko zamenjati s tisto o potrebi po svobodni državi odgovornih ljudi, kjer je na prvem mestu svobodno gospodarstvo, ne glede na nacionalnost lastnikov.

Naslednje polje, ki ga je zraven nacionalnega interesa treba izpostaviti, je področje socialne države in pregovorno močno sočustvovanje naših politikov s sindikati. Tukaj so predsedniški kandidati po pričakovanjih vsi enotni in jasni: sindikati imajo pozitiven vpliv na gospodarstvo, Slovenija mora ostati socialna država. In to kljub temu, da imamo v svetu veliko primerov dobrih praks,

kjer so s popolnim in hitrim odprtjem trga dela, recimo na Novi Zelandiji, sindikate dobesedno postavili na trg, rešitev pa je pripeljala do množičnega odhajanja zaposlenih k zasebnim agencijam, k odvetnikom ipd., ki so na ravni podjetij zastopali interese zaposlenih in to očitno mnogo bolje kot sindikati.

Namesto tega predsedniški kandidati stojijo na poziciji, da je dobro, če imamo močne in privilegirane sindikate, in to kljub škodi, ki jo sindikalisti s svojimi agresivnimi kampanjami, po vrsti temelječimi na grožnjah s stavkami, povzročajo na delovno storilnost zaposlenih in neposredni škodi, ko dejansko stavkajo. Samo mimogrede povem, da je v sindikate včlanjenih okrog 30 odstotkov zaposlenih, medtem ko kolektivna pogodba velja za več kot 95 odstotkov vseh. Takšno stanje je milo rečeno nepošteno. Temu primerno imamo pod Alpami še vedno močno prevladujočo retoriko o izkoriščanju delavcev s strani lastnikov podjetij in izredno rigidno delovno-pravno zakonodajo.

S predsednikovo pomočjo bi to splošno sprejeto retoriko in negativen odnos do kapitalistov in podjetnikov ter pozitiven odnos do privilegiranosti sindikatov lahko v zelo kratkem času spremenili, v naslednji fazi pa od vlade zahtevali spremembe zakonodaje s področja trga dela. Ljudje bi bili bolj kreativni pri iskanju zaposlitev in morebitne izgube službe ne bi več povezovali z izkoriščanjem, temveč bi nemudoma in samozavestno šli iskat novo zaposlitev. Sindikatom bi odvzeli privilegije in jih postavili na trg.

S pomočjo odločnega in razumnega predsednika bi bilo moč spremeniti tudi definicijo socialne države, ki nikakor ne pomeni države radodarnih socialnih transferjev za različne skupine ljudi in privilegijev za zaposlene, vse seveda na račun davkoplačevalcev. Socialna je lahko le tista država, kjer imajo posamezniki

“Iz dosedanjih nastopov še ni moč razbrati, da bi kateri izmed kandidatov za predsednika sledil filozofiji individualne odgovornosti.”

možnost izbire na trgu dela in so pri tem svobodni. Za dosego česa takšnega je seveda potrebna vztrajnost, čistost argumentacije in odločen, jasen, racionalen predsednik, ki bi s svojo avtoriteto najmočnejšega kreatorja javnega mnenja vsem nam uspel razložiti, da je bolje od tarnanja o izkoriščanju delavcev biti osebno odgovoren in v osnovi znati sam skrbeti za svoje življenje.

Razveseljivo je, da se nekateri predsedniški kandidati zadovoljivo odzivajo na tematiko osebne svobode in z njo povezanimi človekovimi pravicami, pa še tukaj je treba reči, da niso dovolj jasni in natančni. Legalizacija prostitucije, odnos do istospolnih partnerjev, skrb za lastno varnost (nošenje orožja), legalizacija trdih in mehkih drog, enakost obravnave ne glede na raso, spol in druge razlike, ki se pojavljajo med nami, vprašanje splava, svoboda govora ipd. so vse vprašanja, ki sodijo

v kategorijo osebne svobode. Tukaj bi človek pričakoval večjo mero jasnosti pri izražanju njihovih stališč.

Vidimo torej, da ima lahko predsednik zelo močan neformalni vpliv v državi. Lahko ga izkoristi za slikanje pred objektivni in opravlja zgolj svoje zakonsko določene pristojnosti (prva možnost), lahko gre med ljudi in jih tolaži glede njihovega ekonomskega in siceršnjega položaja (druga možnost), lahko pa se odloči za najtežjo in hkrati najbolj plemenito izmed možnosti, tj. da se čvrsto in jasno postavi za manj države v gospodarstvu, da ljudem dvigne samozavest, skratka se zavzame za kapitalizem, temelječ na osebni svobodi in brez privilegijev za zastojkarje. ■

Mitja Steinbacher je soustanovitelj Društva za svobodno družbo.

Tribunalovo oko

Franc Žnidaršič, vodja poslanske skupine DeSUS, je 14. 9. 2007 ob zamenjavi državnega sekretarja na Ministrstvu za zdravje, Dorjana Marušiča, za medije izjavil, da DeSUS pričakuje:

»... pomembno visoko mesto v upravi kakšnega podjetja v večinski državni lasti.«

piše: Matej Steinbacher

Že kar nekaj časa je od tega, ko se je razvnela burna razprava o tako imenovanem nacionalnem interesu, s tem pa razprava o tem, kako ravnati z državnim lastništvom v podjetjih. Pojavila se je dilema, ali podjetja prodati ali jih ohraniti v državni lasti. V celotni zgodbi so se predvsem politiki izkazali za tiste, ki so najbolj goreče branili idejo, da je treba banke, zavarovalnice, energetski sektor, farmacevtsko industrijo in celo pivovarne nujno obdržati v slovenski lasti, najbolje pa kar ohraniti pod varnim zavetjem državnega nadzora. Pojavili so se predlogi o modelu privatizacije 25xy in še kaj, vse z namenom ohranitve države kot pomembnega lastnika podjetij, pri posameznikih pa s tem povzročiti poskus zameglitve in potlačitve njihovega razuma in kritične racionalnosti glede vprašanj pomena lastništva podjetij v tavnološki okvir ponujenih definicij.

Na razkritje prave vsebine tega tako gorečega zavzemanja nekaterih za nacionalni interes ni bilo treba čakati dolgo. Le do zamenjave oblasti, ki je v prvi vrsti privedla do menjave politično nastavljenih direktorjev z novimi politično nastavljenimi direktorji v nekaterih največjih podjetjih, pri čemer jih večina zelo verjetno ne bo preživela mandata vlade, ki jih je nastavila. Le kdo bi se upiral varni in ugledni zaposlitvi za 10.000 evrov plače na mesec, ob tem pa še dobiti možnost

vplivanja na sprejemanje strateških odločitev podjetja? Seveda nihče, tok dogodkov pa le potrjuje, da ne gre pri vprašanju nacionalnega interesa za nič drugega kot za skupek interesov posameznikov, ki sestavljajo družbo. Tega pa je možno v primeru zagovarjanja državnega lastništva v podjetjih zelo hitro zreducirati na težnjo oblasti po njihovem nadzoru nad premoženjem.

“Le kdo bi se upiral varni in ugledni zaposlitvi za deset tisoč evrov plače na mesec?”

In kaj pomeni takšna praksa za podjetja sama? Uspešna podjetja imajo postavljen jasen cilj, da z maksimalnim dobičkom zadovoljujejo svoje lastnike, ki so v podjetje investirali svoja sredstva, s tem omogočili proizvodnjo, nase pa prevzeli tveganje. Podjetje bo

lahko ta cilj doseglo le v primeru zadovoljnih strank, za kar mora v pogojih pospešene konkurence ponuditi vrhunsko raven storitev. Ker so najpomembnejši kapital vsakega podjetja zaposleni, bo podjetje sposobno ponujati zahtevano raven storitev le v primeru vrhunsko usposobljenih zaposlenih. Končno bo podjetje pridobilo takšen kader le v primeru, ko bo uspelo ustvariti okolje, v katerem bodo lahko zaposleni v največji možni meri izpolnjevali svoje potrebe.

Ker postanejo pri podjetjih v državni lasti vprašanja, povezana z upravljanjem podjetja, predmet političnega kupčkanja, kar izjava poslanca Žnidaršiča zgolj potrjuje, obstaja nevarnost, da postanejo takšna podjetja manj

SE STRINJATE, DA POLITIKI NASTAVLJAJO DIREKTORJE PODJETIJ?

uspešna. Kadrovanje po principu, da je od strokovne usposobljenosti kandidata bolj pomembna njegova politična pripadnost, neogibno vodi do stanja, da takšnih podjetij ne vodijo najbolj usposobljeni direktorji, zaradi česar podjetje ne bo moglo izkoristiti vseh svojih potencialov. Neučinkovito trošenje sredstev podjetja, ki je običajno podkrepjeno tudi s primeri klientelizma in korupcije, je samo logična posledica tega, lahko pa se tudi izkaže za enega glavnih razlogov nekonkurenčnosti podjetja. Takrat se lahko še vrednost na prvi pogled sicer velikega zneska za odpravnino izkaže za precej majhen strošek takšnega eksperimenta.

Seveda je edino lastnik podjetja tisti, ki ima izključno pravico in dolžnost izbrati vodstveno strukturo podjetja, s katero bo skušal realizirati svoj cilj, to je doseči maksimalni dobiček, saj tudi edini nosi tveganje, da bo zaradi sprejema napačnih odločitev

utrpel izgubo investiranega kapitala. To pa ne velja v primeru države kot lastnika, saj ta razpolaga izključno z davkoplačevalskim denarjem. Ker oblast takšno stanje izkorišča zgolj za doseganje svojih lastnih ciljev, je treba poskrbeti, da se ji odvzame vsakršna možnost vplivanja na sprejemanje podjetniških odločitev. Za dobro podjetij in njihovo dolgoročno rast bi bilo tako nujno pretrgati vse vezi, ki politiko povezujejo s podjetji, saj jih ti pod pretvezo nacionalnega interesa zlorablajo izključno za zadovoljevanje svojih lastnih interesov. To pa je najbolje narediti s prodajo podjetij tistim, ki so pripravljeni vanj investirati svoj denar. Tako bodo koristi deležni vsi državljani in ne le peščica politično nastavljenih privilegirancev. ■

Matej Steinbacher je soustanovitelj in predsednik Društva za svobodno družbo.

DOGODIVŠČINE JONATHANA GULLIBLA

Prerekanje o knjigah

piše: Ken Schoolland

Med potjo proti centru mesta je bilo vedno bolj živahno. Mices mu je sledil z razdalje. Maček je šel proti mestu z namenom – ujeti kar se da mnogo podgan in ostale hrane. S preiskovanjem ulic, kant za smeti in kletnih prostorov je lahko pokril trikrat tolikšno območje kot Jonathan. Kljub temu, da si je svojo rumeno dlako sproti čistil, je ta postajala vedno bolj prašna in umazana.

Lepo oblečeni posamezniki z zelo skoncentriranimi izrazi na obrazih so hiteli oziroma čvrsto 'kolenali' po pločnikih. Ko je sekal velik in odprt trg, je Jonathan naletel na starejšega gospoda in mlajšo gospo, kako sta precej zlobno kričala drug na drugega. Klela sta in kričala ter z rokami agresivno mahala po zraku. Jonathan se je pridružil majhni skupini ljudi, ki so opazovali dogajanje, da bi videl, čemu sta se sploh spopadla.

Ravno ko je na kraj dogodka prispela policija, da bi ju spravila narazen, je Jonathan potrepljal ramena šibke starejše gospe, ki se je naslanjala na svojo palico, in začel poizvedovati: »Zakaj sta tako jezna drug na drugega?«

Ženica je po vsem obrazu in po rokah imela globoke gube. Pozorno in previdno je pogledala Jonathana, preden je s tankim tresočim se glasom odgovorila: »Ta dva razgrajača se že leta prerakata glede knjig v knjižnici Sveta. Možak vseskozi nasprotuje temu, da je vse več knjig polnih zanič seksualnih vsebin in nemoralnosti in zahteva, da se te knjige umaknejo in sežgejo. Ona pa mu odgovarja, da je domišljav puritanec.«

»Želi ona te knjige brati?« je vprašal Jonathan.

»Torej, to ne bo ravno držalo,« se je pridrušeno oglasil visok možak, ki je 'kolenil' v bližini. Ob njem je stala majhna deklica. »Pritožuje se glede raznih knjig. Trdi

recimo, da ima mnogo knjig v knjižnici nagnjenost k seksizmu in k rasizmu.«

»Oči, oči, kaj je to nagnjenost?« je želela izvedeti deklica in ga vlekla za ramena.

»Kasneje, draga moja. Kot sem dejal,« je nadaljeval možak, »ženska zahteva, da se naj vse te seksistične in rasistične knjige umaknejo in da knjižnica namesto njih nabavi knjige po njenem okusu.«

Policija je vklenila razgreteža in ju odvedla po ulici. Jonathan je zmajal z glavo in vzdihnil. »Policija ju je verjetno aretirala zaradi tega kravala?«

»Sploh ne,« se je zasmejala stara ženica. »Aretirali so ju, ker sta zavrnila plačilo davka na knjige. Po zakonu mora vsak plačati za nabavo knjig, pa če so mu knjige všeč ali ne.«

»Ali res?« je rekel Jonathan. »Zakaj pa policija preprosto ne pusti ljudem, da obdržijo svoj denar in si z njim kupijo, kar si pač sami želijo?«

»Vendar potem moji hčerki ne bi več mogli omogočiti obiskovanja knjižnice,« je dejal mož na kolenih. Odstranil je ovoj z velikega rdečo-belega zavitka bonbona na paličici in ga dal hčerki.

»Samo trenutek gospod,« se je oglasila ženica in z neodobravanjem ostro gledala v sladkarijo, »ali ni hrana, ki je potrebna za razmišljanje vaše hčerke vsaj tako pomembna kot hrana za njen želodec?«

»Kaj želite povedati?« se je branil možak. Hčerka je medtem s sladkarijo že uspela zamazati svojo obleko.

Ženska je bila odločna. »Dolgo časa nazaj smo imeli veliko število raznih knjižnic na članarine, poznanih kot skripta knjižnice. Cene letnih članarin so bile ugodne in

nihče se ni nad tem pritoževal, saj je plačal samo za tiste skripta knjižnice, katere je hotel. Knjižnice so se celo borile za svoje člane in so poskušale imeti najboljše knjižničarje, najboljše knjige, odprto so imele ob najbolj ustreznih terminih in so bile lahko dostopne. Nekatere so nam knjige dostavljale in jih od nas pobirale celo na domovih. Ljudje so plačali za svojo lastno odločitev, ker jim je članstvo v knjižnici pač bilo pomembno.« Nato je dodala: »Mnogo bolj pomembno kot sladkarije!«

Obrnila se je proti Jonathanu in razložila. »Nato je Svet Guvernerjev določil, da so knjižnice preveč pomembne, da bi bile prepuščene zasebnim navadam in kapricam. Na stroške vseh davkoplačevalcev je Svet ustanovil GLIB, veliko državno knjižnico. GLIB je postala priljubljena, ker je bila zastoj – ljudem ni bilo treba plačati uporabe knjig. Za enako delo, kot ga je prej opravil eden knjižničar v skripta knjižnici, je Svet sedaj plačal tri GLIB knjižničarje in jim ponudil zelo visoke plače. Kmalu zatem so zasebni skripta knjižničarji bankrotirali.«

»Guvernerji so ustanovili knjižnico, ki je bila zastoj?« je ponovil Jonathan. »Vendar, ali niste rekli, da so za vse uvedli obvezno plačilo davka na knjižnice?«

»To drži. Vendar v navadi ljudi je, da storitve Sveta poimenujejo kot zastonske, čeprav so ljudje prisiljeni za njih plačati. To je mnogo bolj civilizirano,« je dejala z glasom polnim ironije.

Visok možak je temu vneto nasprotoval: »Knjižnice na članarino? Za kaj takšnega nikoli še slišal nisem.«

»Seveda niste,« ga je zavrnila žena. »GLIB obstaja že tako dolgo, da si kaj drugega niti ne morete predstavljati.«

»Tukaj pa malo počakajte!« se je med obiranjem na kolenih pritožil možakar. »Ali kritizirate davek na knjižnice? Če Guvernerji ponudijo cenjeno storitev, potem je naloga ljudi, da to tudi plačajo.«

»Kako pa je storitev dragocena, če morajo pri izvajanju uporabljati silo?« ga je vprašala žena. Stala je in strmela v

oči tega visokega moža, ki je stal na kolenih.

»Ne vedo vsi, kaj je za njih najbolje, nekateri pa si knjižnic ne morejo privoščiti!« je razložil. »Inteligentni ljudje vedo, da prosto dostopne knjige izgrajujejo svobodno družbo. In davki to breme razporedijo, tako da vsak plača svoj pravični delež. Drugače se lahko pojavijo zastojkarji, ki bi se vzpenjali na ramenih ostalih ljudi!«

»Danes imamo več zastojkarjev kot kadarkoli prej,« je odvrnila žena.

»Redni obiskovalci in tisti z davčnimi olajšavami se vzpenjajo na ramenih vseh ostalih ljudi. Je to pošteno? Kdo mislite ima več vpliva na Svet Guvernerjev, simpatizer z močnimi poznanstvi ali nek reven deček, ki konča z delom, ko je GLIB že zaprt?«

Svojo majhno deklico je možak porinil za sebe, 'pokolenil' nekoliko naprej in vneto odgovoril. »Kakšno izbiro med zasebnimi knjižnicami pa bi si želeli? Ali želite knjižnice z vpisninami, ki so hitro lahko pristranske do določenih skupin v družbi?«

»Pristranskosti se nikoli ne moremo izogniti!« je zakričala žena, ki se je še bolj približala njegovemu obrazu. »Ali si vi potemtakem želite, da bi vam ti šaljivci iz Sveta določali stopnjo pristranskosti?«

»Kdo je šaljivec,« je odvrnil možak in narahlo potisnil ženo, da je nekoliko izgubila ravnotežje. »Če vam tukaj ni všeč, zakaj potem enostavno ne zapustite Korumpa!«

»Ti predrzen podlež!« mu je zabrusila žena in ga s svojo palico udarila po glavi. »Za ta tvoj GLIB plačujem že od takrat, ko tebe sploh še ni bilo!«

Ko sta tako kričala drug na drugega, je deklica začela jokati in nekdo izmed množice je poklical policijo – spet. Jonathan se je izmuznil in stekel stran od trga in hrupa okrog GLIB-a, iskajoč mir in tišino. ■

Ken Schoolland je profesor ekonomije in političnih ved na Havaii Pacific University.

DRUŠTVO ZA SVOBODNO DRUŽBO

Prvomajska ul. 7
SI - 2310 Slov. Bistrica

PRESEDNIK DRUŠTVA

Matej Steinbacher

SVETOVALNI ODBOR

John Blundell

Institute of Economic Affairs

Dr. Victoria Curzon-Price

Podpredsednica Mont Pelerin Society

University of Geneva

Keith C. Miles, OBE

Finančni svetovalec

Član strateškega sveta vlade Slovenije

Borut Prah

Upokojeni izvršilni direktor IBM-a v ZDA

Dr. Miroslav Prokopijević

Free Market Center

Institute for European Studies

Dr. Krassen Stanchev

Institute for Market Economics

Nekdanji član bolgarskega parlamenta

AKADEMSKI ODBOR

Dr. Nigel Ashford

George Mason University

Institute for Humane Studies

Dr. Peter J. Boettke

George Mason University

Mercatus Center

Dr. Daniel J. Mitchell

Cato Institute

Dr. Tom G. Palmer

Cato Institute

Dr. Svetozar Pejovich

Zaslужni profesor na Texas A&M University

Dr. Matjaž Perc

Univerza v Mariboru

Dr. Richard W. Rahn

Monetarne oblasti na Kajmanskih otokih

Institute for Global Economic Growth

Dr. Robert M. Sauer

University of Southampton

Jerusalem Institute for Market Studies